

Rozdział 3. CHARAKTERYSTYKA I OCENA SYSTEMU TRANSPORTU PASAŻERSKIEGO W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM

3.1. Specyfika społeczno-gospodarcza województwa zachodniopomorskiego

Podjęcie próby opracowania koncepcji kształtowania systemu transportu pasażerskiego w określonym regionie wymaga poznania jego charakteru w wymiarze:

- przestrzennym – istotą bowiem transportu jest pokonywanie przestrzeni, a ponadto, jak zauważa D. Rucińska, przestrzenna niezgodność pomiędzy elementami niezbędnymi do dowolnej działalności człowieka jest najważniejszym i pierwotnym źródłem potrzeb transportowych⁴⁰⁸;
- administracyjnym – transport pasażerski w regionie stanowi bowiem, zgodnie z obowiązującym stanem prawnym, w znacznej mierze obszar działań i odpowiedzialności administracji samorządowej;
- społecznym – gdyż, jak zauważa J. Burnewicz, transport służy „zbliżaniu ludzi”; dzięki kontaktom kulturalnym, naukowym, technicznym, turystycznym, religijnym i rodzinnym następuje przepływ różnych wartości, wzbogacający życie społeczności każdego kraju i każdego regionu⁴⁰⁹;
- gospodarczym – transport umożliwia bowiem sprawne i efektywne funkcjonowanie każdej innej sfery gospodarowania i przyczynia się do wzrostu i rozwoju społeczno-gospodarczego regionów⁴¹⁰.

Województwo stanowi regionalną wspólnotę samorządową i największą jednostkę administracyjną podziału terytorialnego kraju. Posiada osobowość prawną – co niesie za sobą pełną zdolność do czynności prawnych – posiada własne mienie oraz środki finansowe na prowadzenie swojej działalności⁴¹¹. Działanie samorządu województwa nie narusza samodzielności jednostek niższego szczebla (powiatów i gmin), a jego organy nie stanowią wobec powiatu i gminy organów nadzoru ani kontroli⁴¹².

Województwo zachodniopomorskie położone jest w północno-zachodniej części Polski, na wybrzeżu Morza Bałtyckiego. Powołane zostało jako jedna z szesnastu wojewódzkich jednostek administracyjnego podziału kraju w roku

⁴⁰⁸ *Transport. Problemy transportu...*, op. cit., s. 28.

⁴⁰⁹ Burnewicz J., *Ekonomika transportu...*, op. cit., s. 27.

⁴¹⁰ Koźlak A., *Ekonomika...*, op. cit., s. 63.

⁴¹¹ Gąsiorowska E., *Samorząd województwa po reformie organizacji terytorialnej państwa*, w: III Sympozjum Instytutu Ekonomii i Zarządzania Politechniki Świętokrzyskiej: *Ekonomia, technika, zarządzanie*, Wydawnictwo Politechniki Świętokrzyskiej, Kielce 2002, s. 402.

⁴¹² Gawroński H., *Zarządzanie strategiczne w samorządach lokalnych*, Oficyna Wydawnicza Wolters Kluwer Business, Warszawa 2010, s. 19.

1999, w związku z przeprowadzoną reformą administracji publicznej, w miejsce dawnych województw: szczecińskiego i koszalińskiego oraz części województw: śląskiego, pilskiego i gorzowskiego. Region graniczy na wschodzie z województwem pomorskim, na południu z województwami: wielkopolskim i lubuskim, a na zachodzie z Niemcami – niemieckimi krajami związkowymi: Brandenburgią oraz Meklemburgią-Pomorzem Przednim.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) na dzień 1 stycznia 2014 r.⁴¹³ województwo zachodniopomorskie zajmowało obszar nieco ponad 22 890 km², co plasowało region na wysokiej piątej pozycji względem pozostałych województw w Polsce, za województwami: mazowieckim, wielkopolskim, lubelskim oraz warmińsko-mazurskim. Powierzchnia terenów miejskich w regionie wyniosła około 1 414 km², co stanowiło niewiele ponad 6% powierzchni województwa ogółem i uplasowało go pod tym względem również na piątym miejscu, za regionami: dolnośląskim, małopolskim, mazowieckim oraz wielkopolskim.

Zdaniem D. Rucińskiej, zbiór różnorodnych tradycyjnych i współczesnych czynników przestrzennych, ekonomicznych, technologicznych, produkcyjnych, kooperacyjnych i społecznych kreuje powstawanie potrzeb transportowych⁴¹⁴. Określając źródła potrzeb transportowych, należy zatem w każdym wyodrębnionym przypadku (także w aspekcie regionów) wskazać na lokalizację zasobów i działalności. W przewozach pasażerskich mogą to być np. liczba ludności, czy też demograficzna i społeczna struktura ludności⁴¹⁵. Próby opracowania koncepcji kształtowania systemów transportu pasażerskiego w regionach (w tym dla woj. zachodniopomorskiego) wymagają przeprowadzenia analizy sytuacji demograficznej danego obszaru, zarówno w aspekcie interregionalnym, jak i w aspekcie wewnętrznego podziału administracyjnego.

Biorąc pod uwagę dane dotyczące ogólnej liczby osób zamieszkujących w poszczególnych województwach w kraju na dzień 1 stycznia 2014 r., region zachodniopomorski, z niewiele ponad 1,71 mln mieszkańców, zajął odległe jedenaste miejsce, przed województwami: lubuskim, opolskim, podlaskim, świętokrzyskim oraz warmińsko-mazurskim. Analizując liczbę ludności w stosunku do obszaru zajmowanego przez dany region, a zatem gęstość zaludnienia, województwo zachodniopomorskie również zajęło odległą – trzynastą pozycję (75 os/km²) przed województwami podlaskim, warmińsko-mazurskim oraz lubuskim; świadczy to o stosunkowo niskim poziomie zaludnienia regionu.

Nieco inaczej kształtowała się sytuacja w odniesieniu do liczby osób zamieszkujących tereny miejskie. Pod tym względem województwo zachodniopomorskie zajęło dziewiątą pozycję, przed regionami: lubelskim, lubuskim, opolskim, podkarpackim, podlaskim, świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim – tereny miejskie zamieszkiwało ok. 1 182 011 osób. Analizując dane w ujęciu procentowym, re-

⁴¹³ Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2014 r., Informacje i opracowania statystyczne, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014 r.

⁴¹⁴ *Transport. Problemy transportu...*, op. cit., s. 28.

⁴¹⁵ *Ibidem*.

gion uplasował się na wysokiej trzeciej pozycji, tereny miejskie zamieszkiwało bowiem prawie 69% ludności regionu; jedynie w województwach dolnośląskim i śląskim odsetek ten był większy. Taka sytuacja świadczy o znacznej koncentracji zaludnienia na obszarach miejskich, co bezpośrednio wpływa na strukturę potrzeb w zakresie realizacji procesów transportowych w regionie.

Analizując dane dotyczące gęstości zaludnienia zarówno na terenach miejskich, jak i wiejskich, należy zauważyć, iż wskaźnik ten w porównaniu do innych regionów dla województwa zachodniopomorskiego był bardzo niski. Gęstość zaludnienia na terenach miejskich wyniosła 836 os/km^2 – niższa było tylko w województwach: opolskim, podkarpackim i podlaskim; w odniesieniu do terenów wiejskich natomiast, województwo zachodniopomorskie wraz z podlaskim i warmińsko-mazurskim posiadało najniższy wskaźnik gęstości zaludnienia spośród wszystkich regionów Polski – 25 os/km^2 .

Rysunek 16. Województwo zachodniopomorskie – podział administracyjny, stan na dzień 1 stycznia 2014 r.

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Zachodniopomorskiego, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2014 r.

Rysunek 16. prezentuje podział administracyjny woj. zachodniopomorskiego. Region w swojej strukturze obejmuje 21 jednostek II stopnia podziału terytorialnego oraz administracyjnego – powiatów. Trzy spośród nich stanowią powiaty grodzkie⁴¹⁶ – Koszalin, Szczecin oraz Świnoujście, pozostałe 18 to powiaty ziemskie – białogardzki, choszczeński, drawski, goleniowski, gryficki, gryfiński, kamieński, kołobrzeczki, koszaliński, łobeski, myśliborski, policki, pyrzycki, sławieński, stargardzki, szczeciński, świdwiński, wałecki. Region tworzy 114 jednostek najniższego stopnia podziału terytorialnego oraz administracyjnego – gmin. 11 spośród nich to gminy miejskie, 54 – gminy miejsko-wiejskie, pozostałe 49 stanowią gminy wiejskie⁴¹⁷.

Liczba gmin ogółem oraz w podziale na gminy miejskie, wiejskie oraz miejsko-wiejskie (na dzień 1 stycznia 2014 r.) w poszczególnych powiatach regionu zachodniopomorskiego zaprezentowano w tabeli 7. Pod względem obszaru zajmowanego przez poszczególne rodzaje gmin, a także ich zaludnienia, sytuacja w regionie zachodniopomorskim na dzień 1 stycznia 2014 r., w stosunku do pozostałych województw, kształtowała się następująco⁴¹⁸:

- gminy miejskie w regionie zachodniopomorskim zajmowały 840 km², co dało 6. miejsce w stosunku do pozostałych województw pod tym względem; zamieszkiwało na ich obszarze 809 363 osoby, plasując pod tym względem województwo na miejscu 10.;
- gminy wiejskie w analizowanym województwie zajmowały obszar 8 672 km², dając tym samym 12. miejsce pod tym względem przed innymi regionami i zamieszkiwane były przez 287 848 osób, plasując województwo na 14. miejscu;
- gminy miejsko-wiejskie natomiast zajmowały w regionie zachodniopomorskim obszar 13 380 km², co dało regionowi 2. miejsce pod tym względem, a zamieszkiwało je 621 650 osób, zapewniając regionowi 5. miejsce.

Ilościowe ujęcie poszczególnych rodzajów gmin w badanym regionie (por. tabela 7), wskazuje, iż najwięcej było gmin miejsko-wiejskich (54) oraz wiejskich (49); gminy miejskie stanowiły zdecydowaną mniejszość – było ich zaledwie jedenaście, w tym trzy stanowiły miasta na prawach powiatu, obejmując główne ośrodki zurbanizowane regionu – Szczecin oraz Koszalin, a także Świnoujście. Warto zauważyć, iż na obszarze jedenastu powiatów ziemskich w regionie nie występowała żadna gmina miejska.

⁴¹⁶ Powiaty grodzkie, zwane też „powiatami miejskimi”, to gminy o statucie miasta, wykonujące zadania powiatu, in. miasta na prawach powiatu.

⁴¹⁷ Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 29 czerwca 2010 r. w sprawie wykazu gmin i powiatów wchodzących w skład województw, M.P. 2010 Nr 48, poz. 654.

⁴¹⁸ Powierzchnia i ludność..., op. cit., s. 29 – 30.

Tabela 7. Liczba gmin ogółem oraz według ich rodzaju w województwie zachodniopomorskim w podziale na powiaty, stan na dzień 1 stycznia 2014 r.

jednostka samorządu terytorialnego	liczba gmin			
	ogółem	miejskich	wiejskich	miejsko-wiejskich
powiat białogardzki	4	1	1	2
powiat choszczeński	6	0	2	4
powiat drawski	6	0	2	4
powiat goleniowski	6	0	2	4
powiat gryficki	6	0	3	3
powiat gryfiński	9	0	3	6
powiat kamieński	6	0	1	5
powiat kołobrzeski	7	1	5	1
powiat koszaliński	8	0	5	3
powiat łobeski	5	0	1	4
powiat myśliborski	5	0	2	3
powiat policki	4	0	2	2
powiat pyrzycki	6	0	4	2
powiat sławieński	6	2	4	0
powiat stargardzki	10	1	5	4
powiat szczecinecki	6	1	2	3
powiat świdwiński	6	1	4	1
powiat wałecki	5	1	1	3
Koszalin (m.p.)	1	1	0	0
Szczecin (m.p.)	1	1	0	0
Świnoujście (m.p.)	1	1	0	0
woj zachodniopomorskie	114	11	49	54
Legenda:				
m.p. – miasto na prawach powiatu, in. powiat grodzki				

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Powierzchnia i ludność..., op. cit., s. 166 – 172.

Według danych Urzędu Statystycznego w Szczecinie (na dzień 1 stycznia 2014 r.), na obszarze województwa zachodniopomorskiego zlokalizowane były 64 miasta (spośród 908 w całym kraju), 3 019 miejscowości wiejskich (spośród 52 543 w całym kraju) oraz 1 710 sołectw (spośród 40 583 w całym kraju)⁴¹⁹.

Dane w zakresie powierzchni oraz zaludnienia w poszczególnych strukturach podziału terytorialnego w badanym regionie przedstawione zostały w tabeli 8.

⁴¹⁹ Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego 2014, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2014 r., s. 28.